

"KAVKAZSKÉ" LEXIKÁLNÍ PRVKY V STARÝCH JAZYCÍCH BALKÁNSKÝCH

Václav P o l á k , Praha

Jedním z nejpozoruhodnějších rysů nejstarších substrátových vrstev v balkánských jazycích jsou "kavkazské" konkordance lexikální. Jejich význam pro dnešní balkánské jazyky je tím větší, čím více se ukazuje, že balkánské jazykové společenství jako celek není jen konvergenční záležitostí poměrně nedávných dob, jak se do nedávna soudilo, ale že jde o jazykovou komunitu, jejichž vznik je nutno hledat hluboko v minulosti. Lexikální konkordance a paralelismy mohou totiž vést a vedou, jak se zdá, nejen k odhalení jazykových kontaktů a k stanovení jejich hloubky, ale i k pochopení a vysvětlení typických rysů v balkánské jazykové struktuře. Lexikální konkordance samy o sobě jsou totiž vždy jedním z neobjektivnějších a nejcitlivějších příznaků směru a hloubky vlastních jazykových styků. Zpravidla je také první signalizují. Je proto možné se o ně opřít i pro některé závěry vyplývající z eventuálního srovnávání jazykových struktur v rámci příslušného jazykového svazu.

Dříve však než přistoupím k vlastnímu výkladu o "kavkazských" lexikálních prvcích v starých balkánských jazycích, chtěl bych výslovně zdůraznit, že "kavkazskými" konkordancemi v balkánských jazycích rozumím vlastní substrátové paralelismy s t. zv. kavkazskými jazyky, kterými se hovoří dnes v oblasti Kavkazu s vyloučením těch jazyků, které jsou členy jazykové skupiny indoevropské a turecko-mongolské. Tím naprosto nechci tvrdit, že by v tomto případě šlo o nějakou vlastní jazykovou rodinu "kavkazskou". Spíše jde, jak jsem před lety ukázal v samostatné studii o postavení jazyků kavkazských, o jazykový svaz, v němž genetické svazky některých skupin jsou sice teoreticky možné, ale těžko prokazatelné. Vzhledem k tomu, že srovnávací studium umožňující stanovení více nebo méně pravděpodobné nejstarší podoby příslušných slovních základů nedosahuje pro kavkazské jazyky té úrovně, jakou známe z oblasti srovnávacích studií "indoevropských", "ugrofinských" nebo "semitských", eventuálně i "mongolských", naráží přirozeně studium substrátových prvků "kavkazských" v oblasti starých balkánských jazyků na velmi značné potíže. Proto také výsledky nemohou mít tu průkaznost, jakou mají, pohybuje-li se v oblastech, které jsou více prozkoumány.

Neznamená to však, že bychom se neměli a nemohli pouštět do studia takových substrátových prvků, ale musíme si být při tom neustále vědomi toho, že při takové "pionýrské" práci leckterá etymologická rovnice

takto stanovená velmi snadno už v průběhu vlastní práce ztrácí na průkaznosti, ukáže-li se, že vychází z předpokladů, s kterými nelze dále počítat.

Zatím co jinde v jiných oblastech substrátové problematiky si jazykověda vypracovala metody, na podkladě kterých lze poměrně bezpečně stanovit "substrátový" prvek a "substrátový" charakter nejen jistých slovních základů, ale i jejich odvozovacích prostředků a tím i poměrně bezpečně určovat jazykový charakter příslušných substrátových prvků, jsme v oblasti studia "kavkazských" prvků substrátových teprve na samých počátcích.

Zatím vycházím proto z předpokladu, že především slova, která jsou v balkánských jazycích etymologicky nejasná, můžeme velmi pravděpodobně počítat s jejich substrátovým charakterem. Jejich "kavkazský" charakter lze pak určovat formální a sémantickou shodou s některými starými "kavkazskými" slovy. Rekonstrukce takových slovních základů je přes veškeré úsilí v počátcích a prakticky lze s ní jen velmi málo počítat. Až i tak lze upozornit na řadu pozoruhodných konkordací, které opravňují předpokládat, že jde o staré lexikální prvky v balkánských jazycích.

Nelze však považovat za kavkazské lexikální prvky slova, jako je bulh., srbsch., rum. adet, n.ř. antéti "zvyk" nebo alb., bulh. bayrak, rum. bairac, srbsch. barjak "prapor" atd. se zřetelem na gruz. adat^Ci "zvyk" nebo gruz. bairag^Ci "prapor" atd., protože v obou případech jde o adstrátové výpůjčky tureckého původu, srov. t. adet "zvyk", bayrak "prapor" atd.

Jinak je tomu ovšem v takových případech, jako je srbsch. šiljeg "mladý beránek", šiljegvica "ovečka", bulh. šile "odrostlé jehně do jednoho roku". Ve slovanských jazycích jsou to slova etymologicky izolovaná a se zřetelem na alb. sheleg, shelek "odrostlé jehně do jednoho roku" jde zcela zřetelně o balkánský pastevčeský termín. Vzhledem k tomu, že se takové slovo nedá vysvětlit z lexikální zásoby sousedních t.zv. indoevropských jazyků ani z turečtiny, ze které proniklo velmi mnoho slov do balkánských jazyků, lze pomýšlet na srovnávání s gruz. šveli "kamzík, srnec". Při tom je tento základ odedávna doložen v kartvelské skupině kavkazské.

Je přirozené, že takový paralelismus přes veškerou formální a sémantickou podobnost by sám o sobě nemohl vést ještě k závěru, že pro balkánské jazyky je nutno počítat s "kavkazským" substrátem. Jestliže však zjistíme takových paralelismů celou řadu, pak sotva jde o náhodu a je nutno se k takové věci nějak postavit a nějak ji interpretovat.

Zatím však zjišťování "kavkazských" substrátových prvků v balkánských jazycích bylo ponecháno náhodě. Tak před lety R. Lafon srovnával některá etymologicky nejasná slova řecká s paralelními slovy "kavkazskými", jako je:

gruz. dap^cni, rap^cindi "vavřín" - ř. dial. λάφην "vavřín";

gruz. semindali "jemně vymletá mouka" - ř. έρριθινοσ ;

gruz. babilo "vinný keř", abch. papaniž "černý hrozen" -

ř. βυπελοσ "vinný keř, vinice";

gruz. brpeni, prpeni "olovo" - ř. μδλυζδοσ ;

gruz. k^ceri "ječmen" - ř. κρι , κριθη "ječmen",

gruz. puri "obilí, chléb" - ř. πυροί atd.

Později G. Dumézil k nim připojil krát. μυθται· δοϋλο: "otrok, sluha" spolu s krát. μυδσ. δουλεια (Hesych) se zřetelem na gruz. mona "sluha, otrok" a krát. εβρα τον ολνον (Hesych) se zřetelem na gruz. venaxi "vinice".

Pokud jde o poslední rovnici, je nutno upozornit, že už N. J. Marr a A. Meillet před lety spojovali gruz. g^cvino "vino" s ř. ολνον a lat. vinum a soudili, že jde o mediteranní výpůjčku, při čemž nelze nechat stranou skutečnost, že pěstování vína přišlo do Evropy patrně z Kavkazu, kde dosud víno dosud roste divoce.

K tomuto výčtu kartvelských paralel k etymologicky nejasným slovům v řečtině bych rád připojil ještě rovnici Hubachmidovu: gruz. ko-toxi "hrnec" - ř. κδτυλοσ .

Z uvedených poznámek jasně vyplývá, že lze počítat s "kavkazskými" substrátovými slovy pro řečtinu a patrně vůbec pro nejstarší balkánské jazyky. Ostatně v této souvislosti je nutno uvést pracovní hypotézu van Ginnekenovu, podle níž thrácktina je blíže příbuzná staré kartvelštině, ne-li s ní přímo totožná. Nelze ovšem říci, že by jeho interpretace thrácktiny na starém prateniu z Ezerova byla naprosto přesvědčující. V každém případě je však pozoruhodná. I když snad nelze dnes tvrdit, že by staré kartvelština byla jedním ze starých jazyků balkánských, jak by byl van Ginneken ochoten připustit, bude zapotřebí počítat s některými "kavkazskými" konkordancemi při vysvětlování jistě vrstvy substrátových slov ve starých balkánských jazycích a předpokládat, že jistá substrátová vrstva balkánská nějakým způsobem souvisela s jazykovou skupinou, ze které se vyvinula některá duševní jazyková skupina "kavkazská". Do jaké míry při tom by šlo o kartvelštinu, nedovedu za dané situace říci.

Vycházím při tom nejen z uvedených řecko-"kavkazských" rovnic lexikálních, ale i z dalších zajímavých konkordancí tohoto druhu, jak jsem na ně narazil při své práci v posledních letech. Patří sem nepochybně dvojice:

- ř. ἀνοήτος "němý, ubohý" - gruz. obt^{ci}li "sirotek" (z ⁺obkth-?);
 ř. ἄσολος "sladký, něžný, slabý" - tabasar. mul "sladký";
 ř. ἀσός "stažená kůže, kůže vůbec, měch" - gruz. xvelc^a
 "stahovat kůži, ořezávat dřevo, loupat";
 ř. βῶλος "hrouda země" - gruz. veli "plán, pole, země";
 ř. ἐπιλω, ἐπίλω "tisknout, tlačit, vytlačovat" - gruz. vleba "vymačkávat, vyplachovat";
 ř. ἔποψ "chocholka", ἔποπος ἄρνεον (Hesych.) - gruz. op^oop^{ci}
 "dudek", srov. lat. upupax;
 ř. ἐρχομαι "přicházet" - mingr. rt^c - "jít", srov. arm. ert^{ca}m
 "jdu";
 ř. ἐσθής "kdo prudce a silně fouká" - gruz. sveneba "oddechovat, odpočívát";
 ř. ἔσθη "mořská bouře" - gruz. celva "trhat, sekat, ničit";
 ř. ἔσθη "nějaká rostlina toho jména", srov. ř. ἔξιθνον
 "jílek" - mingr. š^cema, r^cema "chmýří", svan. šima "tráva, seno", čan.
/n/čam- "sušená rostlina, lék";
 ř. ἔσφος "tma, temno" - gruz. ca "nebe, mrak";
 ř. ἔσλος "výhonek, ratolest" (z ⁺totl-, ⁺ta -?) - gruz. toti
 "větev, rameno", srov. slb. tajē "větev" (z. olj-);
 ř. ἔσσει "hmoždíř" - gruz. texa "lámat, mačkat, působit bolest";
 ř. ἔσλακος "kožený vak" - gruz. c^{ca}li "kůzle, kůže";
 ř. κίβρος "stračka", κίβρος "planika" - gruz. tjemali "planá švestka";
 ř. κίβρος "majetek" - kartv. ⁺qaw- "mít, držet v majetku";
 ř. κίβρος "pecka, jádro" - gruz. kakali "ořech", t^cvalis kakali
 "oční bulva";
 ř. κίβρος, κίβρος "štěrka, písek, kamení" - gruz. kurka "pecka"
 (vlastně "kamének", srov. angl. stone "pecka" nebo "kamení");
 ř. κίβρος "pramen", κίβρος "pramen" - kartv. ⁺krem-, ⁺kren-:
 gruz. cremli "slza" (vlastně "voda");
 ř. κίβρος "skrývám" - gruz. kreba "dávat dohromady",
krepc^a "shromažďovat, ukládat";
 ř. κίβρος "bobule vína" - kartv. v/w/-: gruz. gola "mít" /⁺(g)we-);
 ř. κίβρος "bobule vína" - gruz. rk^{ca} "prut vína, víno";

ř. ψύχω "dýchat", ψυχή "dech, duše" - **gruz. sulī** "duše-duch, dech", pokud pak jde o ř. **ps** : **g.** srov. ř. σπυκρός "lehký, jemný, něžný" - φαυκρός "čerstvý, lehký" atd.

ř. ώχρος "nažloutlý, žlutý" - **gruz. ok^cro** "zlato" atd.

Všechny uvedené paralelismy nejsou přirozené průkazné stejnou měrou. Většinou jde o slova, která až dosud byla etymologicky nejasná: έβουκίς, έσοκός, βώλος, έξλη, έξληνη, έβλος, έβλοκος, κοκός, ρούπω,

οΐσω atd. Jsou však mezi nimi i slova, pro která byla formulována více nebo méně uspokojivá etymologie, jako je tomu u slova έποφ

έποφ ' έρχουσι' ξηής ' έξόνος ' έξεται ' κώματος ' κοκός ' κρουκός, ψύχω , ώχρος , atd., tedy o něco více než polovina. Se zřetelem na ostatní řekno-"kavkazské" korespondence nabývají i tyto korespondence na jistém významu. Při tom je pozoruhodné, že z nich většina má albánské paralely: alb. ardhur "příšlý" - ř. έρχομαι "přijít"; alb. **calik** "kožený měch, kůže" - ř. έβλοκος "kožený vak"; alb. **gēmushë** "keř" - ř. κώματος "stračka", κόματος "planika"; alb. **i ëmbël, i ambël** "sladký" - ř. ημυλος "sladký, něžný slabý"; alb. **kam** "má" - ř. κώματος "mjetek"; alb. **kokë** "hlava, pupen" - ř. κώκος "pecka, jádro"; alb. **krok** "kámen" - ř. κροκή, κροκίτη "štěrka, písek, kamení"; alb. **krus** "pramen" ř. κρουκός "pramen"; alb. **pupë** "chocholka" - ř. έξηλα "chocholka"; alb. **tajë** "vítěv" - ř. έβλος "výhonek, ratolest"; alb. **thyej, thej** "otáčet, obracet, přehazovat, uvažovat" - ř. έξεται "hmoždík"; alb. **vish** "nosítka" - ř. οΐσω "ponesu"; alb. **vlla /-ni/** "záhon" - ř. έβλος "hrouda země"; alb. **i vobek/ë/** "ubohý" - ř. έβουκίς "němý"; alb. **vosk** "ústřice" - ř. έσοκός "siazená kůže, kůže vůbec, slupka" (v albánštině byl původní význam patrně "slupka"); alb. **xanë** "kručinka" - ř. έξλη "nějaká rostlina toho jména"; alb. **xhalavis** "trhat" - ř. έξλη "bouře", alb. **zë** "duše" - ř. ζηής "kdo prudce a silně fouká", alb. **i zi** "černý, temný" - ř. έξφος "tma, temno" atd.

To je pozoruhodná skutečnost. Ukazuje nám zcela jasně, jak albánština úzce souvisí s uvedeným "kavkazským" substrátem. Do jaké míry je s tímto substrátem totožná, je otázka, kterou zde nechci řešit. Je však zajímavé, že vedle uvedených albánsko-"kavkazských" korespondencí lze upozornit ještě na další, jako je alb. **anë** "sírana, pole, povrch" - **gruz. qana** "pole"; alb. **ardhi, hardhi, erdhi, rdhi, dhri** "vinná sazenice" - **gruz. rt^cveli** "vinobraní", **rt^ca** "vinný prut"; alb. **arë** "pole" - **gruz. are** "pozemek, oblast, krajina"; alb. **ashtu** "tak" - **gruz. ase** "takto"; alb. **bari** "pastýř" - **gruz. beri** "starší člověk"; **beronjë** "jalová ovce" - **gruz. bercⁱ** "jalový, neplodný"; alb. **bic** "sele" - **gruz. biçī**

"chlapec, dítě, mládě"; alb. bigë "prut, klacek, větev" - mingr. biga "prut"; alb. bir "syn" - čeč. bere "dítě, syn", srov. čan. bil "syn"; alb. calik, salik "měch, kožený měch" - gruz. cali "kůzle, kůže", alb. cangade "koza nebo ovce, která nemá mláďata, jalová koza, jalová ovce" - kartv. ⁺c^cron- "žít": gruz. c^cxoveli "živočich" (z ⁺c^cxonveli); alb. cek "dotýkat se" - kartv.: ⁺ç^cik- "zapichovat něco někam": mingr. c^cik- "zapichovat"; alb. cilimë "chlapec, chlapeček" - gruz. culi "chlapec"; alb. cucë "děvče" (srov. též alb. zuzkë "děvče") - gruz. c^coli "žena", k^calculi "panna, děvče"; alb. cullak "svlékat" - gruz. c^cali "samotný, ječíný, nahý"; alb. dadë "děvče" - gruz. da "sestra", alb. dyllë/ "vosk" - gruz. c^cvili "vosk"; alb. dhallë "syrovátka, podmáslí"-gruz. gveli "sýr, tvaroh"; alb. erdha "přišel jsem" v. alb. erdhur; alb. gocë "chlapec" - gruz. kuta "chlapeček"; alb. kodër "lopec, návrší" - kartv. ⁺kord-: gruz. kordí "panenská půda, louka"; alb. kopil "chlapec, pecholek" - gruz. k^cmari "manžel, muž", srov. níže poznámku o tomto slovu; alb. larez "vino" - gruz. ierci "prut vína"; alb. mallesë "pastvina" - gruz. moli "tráva, trávník"; alb. mat "břeh, louka" - gruz. mt^ca "hora, stráň"; alb. nusë "nevěsta" - mingr. nosi, nis "nevěsta" nebo "snacha"; alb. pupë "grozen" - gruz. babili "vino", srov. abch. pananiž "černý hrozen", alb. rush "hrozen, vino" - gruz. rk^ca "prut vína", alb. rri "sedět, být umístěn" - kartv. ⁺r- "být": gruz. var "jsem"; alb. rrikël "podmáslí" - gruz. rje "mléko"; alb. salë "laň" - gruz. cali "kůzle"; alb. sallë "polička ve zdi, výklenek" - gruz. calo "výklenek"; alb. semë "pař výkaly" - gruz. švama "caccare"; alb. skutë "motovídko" - kartv. skw-: mingr. skw- "vázat, plést"; alb. skud "vemeno" - gruz. kudi "ocas", alb. shqerë "jalová neplodná ovce" - gruz. c^cxvari "ovce", alb. shqirre "sluka" - gruz. cqeri "křepelka"; alb. shtazë "zvíře, kus ve stádě" - gruz. t^cavi "hlava"; alb. shtoj "přidávat, přidat" - gruz. tena "přidávat cpát něco někam"; alb. shtok "černý bez" - gruz. tqe "strom, háj"; alb. tokë "země" - gruz. t^ciça "hlína, jíla", alb. tollë "holý" - gruz. titveli "holý, nahý" (z ⁺tel-tel-?); alb. thekër "žito" - gruz. dika "jarní pšenice", alb. thëngjill "šhavé uhlíky" - gruz. dindgeli "černý vosk", mingr. dgvindg-va "smůla"; alb. thupër "prut" - gruz. t^ciça "sušené proutí s listím, seno, tráva"; alb. thembër "kůrka" - evan. tep^c- "kůra, březová kůra", alb. u /-ni, -ri/ "hlad, chut" /z ⁺un-/ - kartv. ⁺n- "chtít": gvinda "chci", mindà "chtěl"; alb. uj, unj "enižovat, pokládat dolů" - gruz. noqa "nizkopoložené místo, bažina"; alb. va "brod" - kartv. ⁺ved-, ⁺vid-: gruz. veç-, vid- "jítí", modi "pojd sem", midi "jdi tam"; alb.

vashē "děvče" - gruz. asuli "dcera"; alb. vath "ohrada pro ovce, košár" (z ⁺vakth) - gruz. baga "jesle, ohrada, oplocené místo"; alb. vetē "sém" - gruz. tšavi "hlava" (na tuto korespondenci upozorňoval už N.J. Marr a J. van Ginneken); alb. vërger "nevykleštěný kozel nebo beran" - gruz. verji "beran", alb. xixē "jiskra, drobet" - gruz. ceca "drobit na kousky", nemc^{ec}ci "chlebový drobet"; alb. xha "dědek, stařík" - gruz. jveli "starý" (bylo by možné také pomyslet na srovnání se základem je "syn"); alb. xhallok "chuchvalec krve", xhall "sperma" - gruz. sixli "krev"; alb. xhelik "hůlka, kolík" - gruz. jeli "kůl, trám, kmen, strom", alb. xhilē "dva ořechy" - kartv. ⁺jor-: mingr. žer-, žir- "dva", gruz. ori "dva, dvě"; alb. zabel "les, háj" - gruz. cabli "ořech" (strom alb. zagar "pes, chrt" - gruz. zageli "pes"; alb. zē "hlas" - gruz. jaxili "volat"; alb. zē "dotýkat se , uchopit" - gruz. jin-, jen- "přidat, chytit", alb. žhakē "bažina, záplava, povodeň" - gruz. sveli "mokřina", sveleba "namočit"; alb. zheng "první mléko" - gruz. rje "mléko" atd.

K výše uvedeným korespondencím patří ještě několik případů, kdy lze pomyslet na expresivní charakter příslušného slovního základu, jako je ⁺p(g)u-: gruz. buvi "sova", čan. b_u-, /m/yu- "sova" - alb. vigēm "krík", srov. ř. βῆκις "křikloun"; ci-: gruz. cieba "pípat, pískat" - alb. xijas "pískat"; šr-: gruz. šriali "skřípát, vrzat" - alb. xšrkēris "cvrlikat", srov. něc. rortrupfwa ; žwa-: gruz. žvavi "vrána" - alb. gabonjē "orel"; atd.

V této souvislosti je nutno uvést také několik rovnic patřících v oblast dětského jazyka, jako je ⁺baba: gruz. babua "dědeček" alb. ba-ba "otec", srov. též t. baba, č. papa atd.; ⁺dada: gruz. mdade "družička", da "sestra" - alb. dadē "děvče"; ⁺nana: mingr. nana "maminka" - alb. nanē, nēnē "maminka"; ⁺papa: gruz. p^{cap}a "kaše" - alb. papē "chleba" (v dětské řeči) atd.

Sledujeme-li tyto korespondence blíže, můžeme konstatovat, že hlásková korespondence vykazuje jistou zákonitost, jak jsem na to před časem upozornil ve svých poznámkách o kavkazských lexikálních prvcích v albánštině.

Vedle albánsko-kartvelských paralelismů lexikálních lze upozornit také i na některé korespondence severokavkazské, jako je na př. alb. she "potok" (srov. též alb. shi "děšť") - tabasar. šec "voda", agul. xed, rutul. xed atd.; alb. cikē "trocha" (srov. též alb. cikē "děvčátko, kousek, kapka, jiskra, tříška") - abch. ciki, ciku, cikki "malý, mladý"; alb. i šmbēl "sladký" - tabasar. mul "sladký"; alb. shegē "gra-

LES ÉLÉMENTS LEXICAUX "CAUCASIENS" DANS LES LANGUES BALKANIQUES
 ANCIENNES

Après avoir étudié plusieurs concordances lexicales entre les langues balkaniques anciennes (le grec, l'albanais, l'illyrien, le thrace etc.) et certaines langues caucasiennes, l'auteur constate que les mots en question ont pénétré en tant que termes spéciaux de la civilisation indigène dans différentes langues balkaniques. En albanais, les termes signalés sont plus ou moins indigènes, étant donné que la comparaison que l'on peut établir entre l'albanais et le substrat supposé, nous permet de mieux délimiter la position linguistique de l'albanais. A ce point de vue, l'albanais est en rapport avec le substrat "caucasien" autant qu'il n'est pas identique avec lui. Dans les autres langues apportées par des envahisseurs à différentes époques historiques et préhistoriques, les concordances signalées sont des manifestations intéressantes d'un substrat qui a participé au développement des langues en question. Sous ce rapport, l'auteur appelle l'attention des spécialistes sur le fait que certains traits typologiques balkaniques, savoir la postposition de l'article, la formation du futur à l'aide du verbe "vouloir" etc. a des pendants intéressants dans certaines langues caucasiennes. A ce point de vue, l'auteur s'est proposé d'étudier la question et d'attirer l'attention sur les éléments "caucasiens" qui renforcent la thèse d'un substrat "caucasien" sur le territoire de la Péninsule Balkanique. Sous ce rapport, les origines du modèle linguistique balkanique doivent beaucoup - semble-t-il à leur influence, car leur action profonde ne se fait pas sentir seulement sur le lexique mais aussi sur la structure grammaticale.

L'albanais et les origines du type linguistique balkanique, Les
Études balkaniques tchécoslovaques (Praha) 3 (1968), str. 67 - 76.

V těchto studiích uvádím také všechnu další podrobnou literaturu.

L'albanais et les origines du type linguistique balkanique, Les
Études balkaniques tchécoslovaques (Praha) 3 (1968), str. 67 - 76.

V těchto studiích uvádím také všechnu další podrobnou literaturu.

LES ÉLÉMENTS LEXICAUX "CAUCASIENS" DANS LES LANGUES BALKANIQUES
 ANCIENNES

Après avoir étudié plusieurs concordances lexicales entre les langues balkaniques anciennes (le grec, l'albanais, l'illyrien, le thrace etc.) et certaines langues caucasiennes, l'auteur constate que les mots en question ont pénétré en tant que termes spéciaux de la civilisation indigène dans différentes langues balkaniques. En albanais, les termes signalés sont plus ou moins indigènes, étant donné que la comparaison que l'on peut établir entre l'albanais et le substrat supposé, nous permet de mieux délimiter la position linguistique de l'albanais. A ce point de vue, l'albanais est en rapport avec le substrat "caucasien" autant qu'il n'est pas identique avec lui. Dans les autres langues apportées par des envahisseurs à différentes époques historiques et préhistoriques, les concordances signalées sont des manifestations intéressantes d'un substrat qui a participé au développement des langues en question. Sous ce rapport, l'auteur appelle l'attention des spécialistes sur le fait que certains traits typologiques balkaniques, savoir la postposition de l'article, la formation du futur à l'aide du verbe "vouloir" etc. a des pendants intéressants dans certaines langues caucasiennes. A ce point de vue, l'auteur s'est proposé d'étudier la question et d'attirer l'attention sur les éléments "caucasien" qui renforcent la thèse d'un substrat "caucasien" sur le territoire de la Péninsule Balkanique. Sous ce rapport, les origines du modèle linguistique balkanique doivent beaucoup - semble-t-il à leur influence, car leur action profonde ne se fait pas sentir seulement sur le lexique mais aussi sur la structure grammaticale.